

Retningslinjer for de samiske grunnskolelærerutdanningene

Forslag vedtatt i Samisk rammeplanutvalg 19.01.2010

I FELLES DEL – ORGANISERING, STRUKTUR OG INNHOLD

1. Innledning

Retningslinjene for de samiske grunnskolelærerutdanningene er bygd på forskrift om rammeplan for de samiske grunnskolelærerutdanningene. De samiske retningslinjene er laga ut fra de nasjonale retningslinjene, med tilpasninger og tillegg.

Retningslinjene er utfyllende i forhold til forskriften og skal være førende for institusjonenes programplaner. Retningslinjene skal sikre en samisk lærerutdanning med høy kvalitet i grunnskolelærerutdanningene. Den enkelte institusjon skal utarbeide programplaner med bestemmelser om faglig innhold, praksisopplæring, organisering, arbeidsformer og vurderingsordninger. Institusjonenes programplaner skal være i samsvar med forskrift og nasjonale retningslinjer. Programplanen skal vedtas i institusjonens styre.

For samisk lærerutdanning er det ikke laga egne retningslinjer for de enkelte fag. I arbeidet med å lage fagplaner vil institusjonene ta utgangspunkt i hovedlinjene i de nasjonale retningslinjene, og samtidig sikre at samiske perspektiv blir sentrale i utdanninga som helhet og i de enkelte fag. Samiske fagplaner utarbeides av institusjonene, med samarbeid mellom disse der er aktuelt.

2. Institusjonelt ansvar og organisering

Organiseringen av utdanningene skal fremme integrering av teori og praksis, faglig progresjon, gjennomgående profesjonsretting og forskningsforankring. Utdanningene skal legge til rette for samarbeid mellom lærerutdannere ved lærerutdanningsinstitusjonen og i praksisopplæringen.

Institusjonene skal legge til rette for sammenheng mellom aktiviteter i lærerutdanningsinstitusjonen og i praksisopplæringen og gjensidig forpliktende samarbeid mellom de to læringsarenaene. Innenfor rammen av en avtale mellom lærerutdanning og skoleeier skal programplanen koordinere opplæringen på de to læringsarenaene. Fagene i lærerutdanningen skal være lærerutdanningsfag. Fag, fagdidaktikk, pedagogikk og praksis må koples tett sammen, både innholdsmessig og organisatorisk. Utdanningene skal organiseres som profesjonsutdanninger som gir sammenheng og progresjon i opplæringen. Utdanningenes praksisforankring står sentralt når det gjelder å tydeliggjøre profesjonsrettingen i grunnskolelærerutdanningene.

Samisk lærerutdanning har allsamisk perspektiv og urfolksperspektiv. Samisk lærerutdanning skal i de enkelte fag både bygge både forskningsbasert kunnskap og tradisjonell samisk kunnskap. Tradisjonell samisk kunnskap skal integreres i undervisninga i de enkelte fag i samarbeid med lokalsamfunn og tradisjonsbærere.

For å nå målet om gjennomgående forskningsforankring skal alle undervisningsfag og skolerelevante fag og emner være forankret i et forskningsaktivt miljø. Lærerutdanningsinstitusjonen har ansvar for å vurdere om lærerstudentene er skikket for læreryrket. Dette er en helhetsvurdering av studenten som omfatter både faglige, pedagogiske og personlige forutsetninger og vil foregå under hele studiet, jf forskrift om skikkethetsvurdering i høyere utdanning.

2.1 Institusjonelt samarbeid og mulighet for mobilitet

Organiseringa av samisk lærerutdanning forutsetter at studentene tar første tre år ved samme institusjon og 4. året kan de søke overgang til en annen institusjon først på det 4. året. Samisk lærerutdanning kan ikke nyttiggjøre seg regioninndelingen, da det ikke er andre lærerutdanningsinstitusjoner som har undervisning på samisk. Samiske lærerutdanninger kan samarbeide med alle utdanningsinstitusjoner i Norge, Sverige og Finland.

2.2 Internasjonalisering

Samisk lærerutdanning har et allsamisk perspektiv og urfolksperspektiv, som skal komme til uttrykk både i programplaner, de enkelte fagplaner, i organiseringa av praksisopplæringa og ved eventuelle internasjonale semestre. I internasjonaliseringsarbeidet bør det spesielt utvikles samarbeidsavtaler som gir studentene høve til å bli kjent med utdanningsforhold og institusjoner for urfolk og minoriteter.

2.3 Overgang til masterutdanning

Strukturen for begge grunnskolelærerutdanningene sikrer mulighet for å søke overgang til master etter 3. studieår. Institusjonene må tidlig i utdanningsløpet gjøre studentene kjent med opptakskrav til masterutdanning, slik at de er klar over hvilke valgmuligheter de har innenfor de første tre studieårene dersom de ønsker opptak til masterutdanning etter 3. studieår. Hovedregelen om antall undervisningsfag kan fravikes dersom kandidatene søker masterutdanning etter bachelorgrad/tre år.

3. Fag og innhold

3.1 Fagenes plassering i programmene

Forskriften angir hvilke fag som er obligatoriske i de to utdanningsløpene og omfanget av disse. I tillegg gir forskriften føringer for omfanget av valgfrie fag. Plassering av fag ut over det som er gitt i forskriften skal framgå av institusjonenes programplaner. Forskriften fordeler studiepoeng per år. Institusjonene fordeler studiepoengene i fagene per semester.

3.2 Utdanningenes innhold

Læreryrket er et krevende og komplekst yrke i et samfunn som preges av mangfold og endring. Grunnskolelærerutdanningene skal kvalifisere for å utøve omfattende og sammensatte oppgaver. Innholdet i fag og praksisopplæring er spesifisert i de fagspesifikke retningslinjene. I tillegg må institusjonene sikre at følgende perspektiv ivaretas i grunnskolelærerutdanningene:

Faglig kompetanse: I tillegg til at fagene skal gi studentene solide faglige kunnskaper skal alle undervisningsfag omfatte *fagdidaktikk* og kunnskap om varierte *arbeidsmåter i fagene* og den teoretiske bakgrunnen for disse. Undervisningen i fagene skal være *forskningsbasert*.

Differensiert lærerutdanning: Fagene i grunnskolelærerutdanningene skal være differensiert mot de trinnene utdanningen kvalifiserer for. I utdanningen for trinn 1–7 skal hovedvekten legges på begynneropplæring og fag på barnetrinnet, mens utdanningen for trinn 5–10 skal legge hovedvekt på spesialisering og fordypning i fag. De to utdanningsløpene skal sikre kompetanse for alle årstrinn som utdanningen retter seg mot.

Integrert lærerutdanning: Alle fag i grunnskolelærerutdanningene har ansvar for å gi studentene identitet som lærer. Pedagogikk og elevkunnskap skal være det sentrale og samlende faget, og danne et felles grunnlag for utøvelsen av lærerrollen. Pedagogikk og elevkunnskap har også spesielt ansvar for å integrere teori og praksis. Den lærerfaglige plattformen som identifiserer og tematiserer grunnleggende og felles utfordringer, som verdier, formål, arbeids- og vurderingsformer, må skapes i samarbeid mellom pedagogikk og elevkunnskap, undervisningsfagene og praksisopplæringen.

Danning: Ved siden av å utdanne lærere med solid faglig kompetanse, har høyere utdanningsinstitusjoner også ansvar for å legge til rette for en dannelsesprosess. Det betyr blant annet å utvikle etiske og historiske perspektiver på egen yrkesrolle og kritiske perspektiv på lærerprofesjonens samfunnsrolle. Kommende lærere må også ha god forståelse for globale spørsmål og bærekraftig utvikling.

Det flerkulturelle perspektivet: Internasjonalisering av samfunns- og arbeidsliv forutsetter språk- og kulturkunnskap og internasjonale erfaringer. Lærere må ha kunnskap om og forståelse for det flerkulturelle samfunn. Det innebærer oppmerksomhet om kulturelle forskjeller, og ferdigheter til å håndtere disse som en positiv ressurs. Kunnskap om menneskerettighetene og om urfolks rettigheter er sentralt i denne sammenheng. Den globale, internasjonale og flerkulturelle orienteringen må derfor prege lærerutdanningene.

Samiske forhold og samiske elevers rettigheter: Grunnskolelærerutdanningene skal kvalifisere studentene for å ivareta opplæring om samiske forhold, samiske barns rettigheter og det samiske folket som anerkjent urfolk. Samisk kultur og samfunnsliv er en viktig del av den felles kulturarven. Opplæring for samiske elever står i en særstilling i norsk grunnopplæring. Lærerstudenter må derfor få kunnskap om det samiske innholdet i de nasjonale læreplanene for grunnopplæringen og om rettighetene for samiske elever.

Tilpasset opplæring: Retten til tilpasset opplæring er forankret i opplæringsloven. Tilpasset opplæring kjennetegnes ved variasjon, for eksempel gjennom arbeidsoppgaver, lærestoff, intensitet i opplæringen, organiseringen av opplæringen, læremidler og arbeidsmåter. Lærere må kunne tilpasse opplæringen i forhold til mangfoldet i elevgruppen. Institusjonene må sikre at kunnskap om tilpasset opplæring blir ivaretatt i alle fag.

Vurdering: Lærere må kunne utvikle og kommunisere tydelige mål for opplæringen, vurdere elevenes læringsutbytte, gi elevene faglig relevante tilbakemeldinger og legge til rette for elevenes egenvurdering. Programplanen skal derfor legge til rette for at studentene får opplæring i å analysere og vurdere elevenes læringsprosesser og resultater, og å gi læringsstøttende tilbakemeldinger. Lærere skal kunne vurdere elevenes læringsutbytte både med og uten karakterer, og begrunne vurderingen. Lærere må også forstå og bruke resultater fra ulike prøver og kvalitetsvurderingssystemer i oppfølging av elevenes læring.

Grunnleggende ferdigheter: De grunnleggende ferdighetene – å kunne uttrykke seg muntlig og skriftlig, å kunne lese og regne og å kunne bruke digitale verktøy – er både en forutsetning for utvikling av fagkunnskap og en del av fagkompetansen i alle fag. Hvert enkelt fag har ansvar for at studentene får kunnskap om hvordan de kan jobbe med elevenes utvikling av de grunnleggende ferdighetene i faget. Pedagogikk og elevkunnskap skal legge til rette for at studentene tilegner seg en teoretisk overbygning om grunnleggende ferdigheter, som forutsetning for arbeidet med disse i ulike fag.

Når det gjelder de grunnleggende ferdighetene å kunne lese, skrive og å kunne uttrykke seg muntlig er dette ferdigheter av grunnleggende betydning for læring generelt.

I samisk lærerutdanning for alle trinn skal det være en ansvarsfordeling for grunnleggende ferdigheter mellom samiskfaget og pedagogikk og elevkunnskap. Alle fag har et ansvar for opplæring i å lese, skrive og uttrykke seg muntlig på samisk.

Perspektivene over må ivaretas ved utarbeidelse av programplaner for den enkelte institusjon. Forskrift om rammeplan for grunnskolelærerutdanningene definerer i tillegg noen *obligatoriske tema* i grunnskolelærerutdanningene gjennom beskrivelser av læringsutbytte i § 2. Temaene er også integrert i retningslinjene for fag og skal ivaretas i institusjonenes programplan. Den enkelte institusjon kan organisere obligatoriske tema som kurs, dersom de finner det hensiktsmessig.

3.3 Skolerelevante fag

Med skolerelevante fag menes fag som er relevante for undervisning i grunnskolen og som tilbys av lærerutdanningene, men som ikke er undervisningsfag i skolen. Skolerelevante fag må være rettet mot funksjoner og oppgaver som grunnskolen skal ivareta. Hva som kan være skolerelevante fag kan endres over tid.

Lærerutdanningsinstitusjonene avgjør selv hvilke fag som skal godkjennes som skolerelevante fag ut fra føringen om at faget skal være rettet mot funksjoner og oppgaver i grunnskolen.

3.4 Arbeidsmåter og vurderingsformer

Institusjonene har ansvar for at studentene møter varierte arbeidsmåter og formative og summative vurderingsformer i utdanningen.

Studentene skal bli kjent med de pedagogiske teoriene som ligger til grunnlag for de forskjellige arbeids- og læringsmåter.

Samiske lærings- og undervisningsmåter bør også komme fram i program- og fagplanene.

I vurderinga av studentenes læringsprosesser bør det legges spesiell vekt på samiske språklige, kulturelle og samfunnsmessige aspekter.

3.5   *Forskningsforankring*

I tråd med lov om universiteter og høyskoler skal grunnskolelærerutdanningene være forskningsbaserte. Grunnskolelærerutdanningenes forskningsforankring skal være både implisitt og eksplisitt. Det innebærer at utdanningsprogrammene skal formidle og engasjere studentene i vitenskapelige arbeidsformer, kritisk tenkning og anerkjent, forskningsbasert kunnskap. Forskningsbaserte læringsprosesser skal fremme studentenes selvstendighet, analytiske ferdigheter og kritisk refleksjon slik at de som lærere kan ta i bruk ny kunnskap og videreutvikle både seg selv, sitt yrke og sin arbeidsplass etter endt utdanning. Det innebærer også at studentene gjennom bacheloroppgaven skal få innføring i vitenskapsteori og metode og selv gjennomføre et selvstendig og forskningsbasert skriftlig arbeid.

Grunnskolelærerutdanningene skal gi framtidige lærere kompetanse til å nyttiggjøre seg forskning i utøvelsen av læreryrket. Kandidatene må derfor ha ferdigheter som gjør dem i stand til å finne, forstå og bruke forskning. Gjennom møtet med forskning skal studentene utvikle evne til kritisk refleksjon over egen og skolens kollektive praksis, til å samhandle og til å ta i bruk ny kunnskap.

Den som underviser i lærerutdanningene bør selv være aktiv forsker eller være del av et fagmiljø der det forskes og publiseres på områder som er relevante for grunnskolelærerutdanningene og læreryrket. Lærerutdanning som profesjonsutdanning bør også utvikles gjennom kontinuerlig og systematisk forskning.

3.6   *Bacheloroppgave*

Bacheloroppgaven er lagt til pedagogikk og elevkunnskap i det 3. studieåret. Oppgaven skal være profesjonsrettet. Dette innebærer at den skal knyttes til praksisfeltet eller andre sider ved skolens virksomhet. Tematisk skal bacheloroppgaven forankres i studentenes undervisningsfag de tre første årene og/eller i faget pedagogikk og elevkunnskap.

Ulike faggrupper i grunnskolelærerutdanningene må samarbeide om bacheloroppgaven og studentenes valg av tema vil være bestemmende for hvem som skal være veileder.

Innføring i vitenskapsteori og metode skal knyttes til arbeidet med bacheloroppgaven. Arbeidet med oppgaven og innføring i vitenskapsteori og metode skal utgjøre 15 studiepoeng av pedagogikk og elevkunnskap. Oppgaven skal bidra til å koble teori og praksis.

Bacheloroppgaven skal ha et samisk perspektiv eller urfolksperspektiv. Dette perspektivet skal også komme fram i undervisninga i vitenskapsteori og metode.

Det skal gis karakter på bacheloroppgaven som skal framgå på kandidatenes vitnemål.

3.7   *Praksisopplæring*

Praksis skal være en integrert del av alle fagstudier i grunnskolelærerutdanningene. Forskriften definerer de overordnede rammene for praksisopplæringen. For samisk lærerutdanning er de 100 dagene med praksisopplæring fordelt med 80 dager på 1.-3. år og 20 dager på 4. året.

Praksisdagene kan deles opp, slik at de for eksempel tas som halve dager. Ved slike oppdelinger påligger det institusjonen et ansvar for å sørge for at det likevel gis tilbud om praksis som tilsvarer 100 hele dager totalt. Det enkelte lærested kan gi praksisopplæringen større omfang. Forberedelse og etterarbeid til praksis skal ikke inngå i de 100 dagene.

Ut over at det skal være praksis i alle studieårene, fordeler institusjonene selv dagene innenfor disse periodene. Lærestedene må tilrettelegge for at studenter som bytter lærested fra 3. til 4. studieår, får de nødvendige 100 dager med praksis og at de ulike temaene i praksisplanen er dekket.

Praksis skal være relevant for og integrert i fagene, og er å betrakte som en læringsarena på linje med undervisning ved lærerutdanningsinstitusjonene. Institusjonene skal sikre at studentene får undervise i fag som de har hatt opplæring i.

Praksisopplæringa skal avspeile et allsamisk perspektiv og organiseres slik at studentene i løpet av studiet får praksis fra samisk opplæring i flere nordiske land og fra undervisning både for elever med samisk som første- og andrespråk.

I henhold til forskriften skal praksisopplæringen være veiledet, vurdert og variert. Veiledning og vurdering av studenter i praksisopplæringen er et felles ansvarsområde for faglærerne i lærerutdanningene (både lærere i undervisningsfag og pedagogikk og elevkunnskap), praksislærer og rektor. Praksis vurderes etter skalaen Bestått/Ikke bestått ved slutten av hvert studieår. Vurderingen skal støtte opp om læring og utvikling hos den enkelte student.

Institusjonenes eksamensforskrift fastsetter hvor mange ganger en student kan gjennomføre en praksisperiode. Institusjonene bør harmonisere konsekvensen av ikke bestått praksis med forskrift for skikkethetsvurdering.

Helhetlig og sammenhengende lærerutdanning, sammenbindingen av teori og praksis og samarbeid om veiledning og vurdering, forutsetter at faglærerne i lærerutdanningen også deltar i deler av praksisopplæringen.

Variert praksisopplæring innebærer at studentene skal ha praksis på ulike trinn som utdanningen kvalifiserer for, og i tillegg at den skal være knyttet til ulike sider ved læreryrket, som planlegging og gjennomføring av undervisning, ledelse av læringsarbeid i skolen, kollegasamarbeid, vurderingsarbeid, elevsamtaler, foreldresamarbeid, læreplanarbeid med mer.

Krav til organisering av praksisopplæringen

- Lærerutdanningsinstitusjonene har ansvar for innhold, kvalitet og vurdering i praksis og for progresjon mellom praksisperiodene.
- Utdanningsinstitusjonen skal organisere praksisopplæringen slik at det legges til rette for samarbeid med praksisskolen, som gir helhet og sammenheng i studentenes opplæring og bidrar til utvikling av både lærerutdanningsinstitusjonens undervisning og praksisskolen.
- Lærerutdanning og praksisskole må etablere et langsiktig samarbeid om undervisningsopplegg i praksisopplæringen og lærerutdanningsfag. Samarbeidet må involvere både fagmiljøene på lærerutdanningsinstitusjonen, praksisskolene og studenter. Samarbeidet må formaliseres som et trepartsamarbeid. Samarbeidet må omfatte kunnskapsformidling og utveksling av lærekrefter og aktivitets- og utviklingsoppgaver i praksisfeltet. Praksisopplæringen skal organiseres innenfor rammen av en avtale mellom lærerutdanningsinstitusjon, skoleeier og rektor ved den enkelte praksisskole.

- Praksisskolens rektor har det overordnede ansvaret for praksisopplæringen ved skolen og skal sørge for at det legges gode rammer for praksisopplæringen. Rektor skal delta i aktuelle samarbeidsfora mellom lærerutdanning og skole.
- Praksislæreren skal ha gjennomgått videreutdanning i praksisveiledning på minimum 15 studiepoeng eller forpliktet seg til å starte opplæring i praksisveiledning. Lærerutdanningsinstitusjonene må ha et samlet tilbud på 30 studiepoeng i praksisveiledning.
- Praksisskolen skal organisere praksisopplæringen i tråd med lærerutdanningens programplaner. Pedagogikk og elevkunnskap har et særlig ansvar for å tilrettelegge for integrasjon av teori og praksis i grunnskolelærerutdanningene. Retningslinjer for pedagogikk og elevkunnskap og praksis er derfor tematisk koordinert.
  - Praksisopplæringens innhold og rammebetingelser skal evalueres underveis i studieåret og ved studieårets slutt. Kvalitetssikringssystemet må ha som intensjon å samordne og utvikle alle aktører og deres aktivitet knyttet til praksisopplæringen.
  -

Avtaleverk om samarbeid om praksisopplæringen

Samarbeidet mellom lærerutdanningsinstitusjon og praksisskole skal nedfelles i en eller flere avtaler (partnerskoleavtale(r)) mellom utdanningsinstitusjon og skoleeier.

Avtalen(e) skal inneholde følgende punkter:

- Varighet
- Formål
- Rammer
  - Lærestedenes programplan
  - Forskrift for skikkethetsvurdering
- Partnerskolens ansvar
  - Skoleeiers, rektors og praksislærers ansvar og oppgaver
  - Organiseringen av praksisopplæringen ved den enkelte skole
  - Tidsbruk
- Lærerutdanningsinstitusjonens ansvar
  - Rolle- og oppgavefordeling internt ved utdanningsinstitusjonen
- Samarbeidsfora
- Gjensidig kompetanseutvikling
- Retningslinjer for gjensidig evaluering
- Godtgjøring for praksisopplæringen (jf gjeldende avtaleverk)

4. Overgangsordninger mellom utdanningene

Grunnskolelærerutdanningene er definert som to utdanninger. Studenter som ønsker overgang til det andre utdanningsløpet, må søke ordinært opptak til nytt løp (1.-7. eller 5.-10.), og kan deretter søke om godskriving/innpasing av tidligere avlagte fag og/eller emner. Omfanget av godskriving kan variere, avhengig av hvor store deler av tidligere gjennomførte fag som er felles i de to retningene.

Overgangsmulighetene må baseres på antall studieplasser lærestedet har i de to grunnskolelærerutdanningene og må ikke forskyve forholdstallet mellom de to hovedretningene.

Godskriving og forhåndsgodkjenning av annen utdanning er hjemlet i Lov om universiteter og høyskoler, Kap. 3 § 3-4 og § 3-5.

5. *Fra nasjonale retningslinjer til programplan*

Nasjonale retningslinjer skal være førende for institusjonenes programplaner. I flere av de nasjonale retningslinjene for fagene kommer differensieringen mellom de to grunnskolelærerutdanningene i liten grad til uttrykk. Når institusjonene utarbeider programplaner, må innholdet i planene for fag være relevant for de trinnene utdanningen retter seg mot.

II FAGSPESIFIKK DEL

Det er ikke utarbeidet spesielle samiske retningslinjer for fagspesifikk del.